

ZNAČENJE RIJEČI POSJEK U DUBROVAČKIM POSLOVICAMA

Stjepan Ivšić

Riječ *pòsjek* u Vukovu Rječniku ima samo jedno značenje: zimina, t. j. svinjče ili goveče, što se zakolje za zimu. U Broz-Ivekovićevu Rječniku riječi *pòsjek* daje se pod 1. značenje kao u Vuka, a onda čitamo: »2. Tko melje u posjek, kruh mu hrsta. D. posl. (t. j. Daničićovo izdanje »Dubrovačkih poslovice«). 130. Zasut' u-posjek. 156. *posjek*, valja da je krupno mlivo. XV.« Značenje »krupno mlivo« preuzeo je, kako se vidi, Iveković od Daničića, a prema Ivekoviću su i Ristić i Kangrga unijeli u »Rečnik srpskohrv. i nemačkog jezika« pod 1. Vukovo značenje »zimina«, a pod 2. su stavili »(krupno mlevenje) Schrotten *n*; Grobgemahlte(s) *n*«. U zagrebačkom ARj. uz riječ *pòsjek* čitamo pod e) ovo: »krupno mlivo; kao da je to u primjeru: Tko melje u posjek, kruh mu hrsta. Poslov. Danič.«

Da *pòsjek* ne znači »krupno mlivo«, to će se vidjeti iz ovoga članka. A što se Daničić, ni poslije njega Iveković ni Maretić nijesu dosjetili pravome značenju te riječi u spomenutoj dubrovačkoj poslovice, to je zato, što im nije bio поблиže poznat posao oko mljevenja. Ja ga poznajem još iz djetinjstva, pa tako mogu dati i pravo značenje dubrovačke poslovice.

Mlinski (vodenični) kameni ne smiju biti glatki na onoj strani, kojom melju zrno, pa se zato, čim se donekle izglađe, osobitim čakancem, koji se u Vukovu Rječniku zove *sječivica* (ili *klépac* u Otočcu, *đškřt*, f. u Crnoj Gori), posijecaju ili pobijaju. To se razabira i iz Vukova Rječnika, u kojem se kod *pòsjeći* čita i: »3. vodenicu, die Mühlsteine aufklopfen, exacuo«, kod *pòbiti*: »4. (u Bačkoj) kamen vodenični, vide posjeći 3 vodenicu«, kod *pobijati*: »2. kamen vodenični, den Mühlstein aufschlagen«, kod *sječivica* »ono gvožđe što se njim siječe vodenica, der Meissel zum Behauen des Mühlsteines, scalprum« i kod *đškřt*, f. »(u C. g.) čim se posijeca kamen vodenični«. Evo, kako se u opisu Poljica u Dalmaciji kazuje o poslu oko mlinskoga kamena: »Da se brašno ne pridavi, valja da je mlin, t. j. mlinski kamen oštar, zato se često podsica sičivicom. Izvali se, nasloni i dobro nasicka donji i gornji, očisti se od stinčica okresina i opet namisti« (v. Zbor. za nar. živ. IX, 73). Ako se mlinski kamen, kad se pobije ili posiječe, ne očisti (omētē) dobro, onda sitne okresine dospiju u prvo mlivo, pa će, razumije se, i kruh, koji je zamiješen od takvoga brašna »hrstati« (t. j. hruskati) pod zubima. Da se to ne bi dogodilo, mlinar na novo posječen kamen pusti najprije zrno, koje se krupnije samelje za stočnu hranu (za posije), ili prvo mlivo odluči od ostaloga, ako ne će da napakosti pome-ljaru. Sve se to potvrđuje i onim, što o mljevenju kazuje F. Hefele u svojoj knjižici »Naši domaći obrti« (1896).¹

Iz toga se vidi, da *pòsjek* nije »krupno mlivo«, nego da znači radnju, što se izvrši, kad se mlinski kamen *posiječe*, *pobije* ili *iskleplje*. Dubrovačku bismo poslovicu mogli reći i ovako: Tko na posječen kamen melje, kruh mu hrsta (t. j. kruh od brašna samljevena na novo posječenu kamenu hruska). Što se u dubrovačkoj poslovisi zove *pòsjek*, to se, kako je zabilježio spomenuti Hefele, u Samoboru zove *klep* (gen. klepi); iz njegovih se riječi: »Poslije *klepi* iz prvog mliva škripj kruh« (v. ARj. V, 53) vidi, da bismo dubrovačku poslovicu mogli okrenuti i ovako: Tko melje u *klep*, kruh mu hrsta.

Prema svemu se vidi, da iz naših rječnika kod riječi *pòsjek* treba brisati značenje »krupno mlivo (mljevenje)«. Zato bi na pr. u Ristić-Kangriginu trebalo da uz nju pod 2) stoji: Aufschlagen des Mühlsteines, a ne Schroten; Grobgemahlte(s).

¹ Evo, kako Hefele piše: »Klepcima (čakancima, sečivicama) klepati, krupiliti, sjeći, pokivat će (t. j. mlinar) jedan u drugi kamen... Kamenje se od babice do sredine kamena krupili, a dalje se sečivicama 'nasijeca'... Čim je kamenje isklepano (pokovano), omesti će ga mlinar... Sve je u redu — sada će se mljeti, da, valja jošte prije kamenje 'omljeti', jer bi susjed u velike zamjerio, da mu na posve tašči mlin usipljemo mlivo, i to zato, što bi mu kruh pod zubima hrustao od pijeska, što se je od 'klepi' umiješao među brašno... Stoga dužnost je mlinarova, da najprije omelje svojim posijama (mekinjama) ili žitom, da se tako ostruže ponešto klep...« (str. 115/6).

○ „RAZLICI“ IZMEĐU INFINITIVA I VEZE DA + PREZENT

Miroslav Kravar

III.

Teško se složiti s prof. Brozovićem i ondje, gdje kaže, da kod nekih glagola, kao što su *smjeti*, *znati* i *morati*, osnovno (semantičko) značenje zavisi od toga, stoje li s infinitivom ili vezom *da* + prezent. On uzima jedan primjer, u kojem *znati* dolazi u značenju njem. »wissen«, pa kaže, da se na njemu tobože »izvrsno vidi, kako dopuna (prezent ili infinitiv) bitno mijenja značenje glagola, koji se dopunjuje.«¹ Ali glagol *znati*, kad znači »wissen«, nema nikakve veze s našim pitanjem, jer u takvim slučajevima imamo posla s čitavom objektnom rečenicom, a ne sa sintagmom, o kojoj je riječ. Kad se pak *znati* javlja u značenju načinskoga glagola »umjeti«, onda su opet oba izričaja na mjestu; na pr. *ne znam plivati* ili *ne znam da plivam* (od čega je opet jedno običnije na zapadu, a drugo na istoku).

Slično se postupa i u slučaju glagola *smjeti*, koji tobože u značenju njem. »dürfen« traži infinitiv, a u značenju »wagen« (usudivati se) vezu

¹ »Jezik« 1 (1953), str. 16.